

РЕЦЕНЗИЯ

от проф., д. ик. н. Лучиян Ангелов Милков, преподавател в УНСС- София, факултет „Управление и администрация“, катедра „Публична администрация“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, в област на висше образование: 1. Педагогически науки; професионално направление: 1. 1. Теория и управление на образованието; докторска програма: Управление на образованието

Автор: Маргарита Цонкова Бозова

Тема: „Управление на взаимодействието „училище-семейство“ в рамките на образователната организация“

Научен ръководител: проф., д-р Галин Борисов Цоков, катедра „Педагогика и управление на образованието“, Педагогически факултет, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“.

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № Р33 5455 от 17. 11. 2017 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Управление на взаимодействието училище-семейство в рамките на образователната организация“, за придобиване на образователната и научна степен „доктор“, в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление: 1. 1. Теория и управление на образованието, докторска програма: „Управление на образованието“

Автор на дисертационния труд е Маргарита Цонкова Бозова- докторантка на самостоятелна подготовка към катедра „Педагогика и управление на образованието“, с научен ръководител проф., д-р Галин Борисов Цоков от ВУЗ Пловдивски университет, Педагогически факултет, катедра „Педагогика и управление на образованието“

Представеният от Маргарита Бозова комплект-материали на хартиен носител е в съответствие с Чл. 36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- нотариално заверено копие от диплома за висше образование (ОКС „магистър“);
- заповеди за записване в докторантура, прекъсване на обучението (поради майчинство) и за продължаване на обучението;
- заповед за провеждане на изпит от индивидуалния план и съответен протокол за издържан изпит по специалността с отличен успех;
- протоколи от катедрени съвети, свързани с докладване на готовност за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- списък на забелязани цитирания;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;

- справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Маргарита Бозова притежава висше образование- магистърска степен по химия и втора специалност физика от ПУ „Паисий Хилендарски“. Преминава през курс по следдипломна квалификация, отново в ПУ. Последователно придобива II-ра и I-ва ПКС в Тракийски университет- Стара Загора и СУ „Св. Климент Охридски“.

Обучавана е в Академията за училищни лидери и във Фондация „Америка за България“- Банкстрийт колеж- Ню Йорк- 2016 г.

От 1979 г. до момента натрупва сериозен педагогически и организационно-управленски опит като учител, възпитател и директор на училища в Националната образователна система. От м. март до м. август 2017 г. е директор на Национален център за квалификация в гр. Баня.

Професионалният ѝ опит и придобитите квалификационни степени са гаранция за наличието на научна компетентност, интелектуални възможности и практически умения за разработване на дисертационно изследване с педагогическа проблематика.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Предоставеният ни за рецензиране дисертационен труд е особено актуален в настоящия момент от развитие на нашето образование- в действие е нов закон за предучилищното и училищно образование, публикувани са и се работи по няколко нови Държавни образователни стандарта, където особено внимание се обръща на взаимодействието „училище-семејство“.

Изведените в дисертацията задачи напълно отговарят на изследваната проблематика.

4. Познаване на проблема

Ерудицията, компетентността и сериозният педагогически опит на М. Бозова ѝ гарантира отлично познаване на издигнатата проблематика. В дисертацията са налице сериозни опити за творчески анализ на използваните литературни източници, които са съпроводени с позоваване и защита на собствени постановки, позиции и възгледи. В професионалния си път докторантката, като директор на училища работи с училищни настоятелства, с родителски комитети и родители по различни психолого-педагогически, организационни и методически проблеми, свързани, най-вече, с търсене на пътища за близко взаимодействие между училището и родителите за реализация на поставените, в законите и другите нормативни актове от областта на образованието, задачи от областта на социализацията, развитието, възпитанието, образованието и обучението на децата.

5. Методика на изследването

Маргарита Бозова подхожда към изследователския проблем, както от теоретична, така и от практическа гледна точка. Това осъзнаване става чрез анализ на ситуацията, на конкретни дейности в управлението на образованието, водещи към съуправление и формиране на нов тип училищна култура, основаваща се на съучастие на родителската общност в организацията и управлението на училището.

Така постепенно, тя очертава полето, както и кръга от хората, институциите и обстоятелствата, които имат отношение или, с които, по един или друг начин, е свързано разрешаването на конкретния изследователски проблем.

Използваните **методи за теоретичното изследване** в дисертацията са описание и анализ на съществуващи теоретични постановки, анализ на документи, съпоставителен анализ, обобщение, формулиране на изводи и препоръки.

Методите за емпирично изследване в дисертацията са анкетиране, експертна оценка, съпоставяне и анализ на данните.

Методическият инструментариум е умело избран от научния ръководител и докторантката и позволява постигане и реализиране на поставените цел и задачи, решавани в дисертационния труд. От получените резултати е видно, че избраната методология и методика дават надеждни данни от изследването и гарантират качествения им анализ, изводи и резултати, както за теорията, така и практиката на българското училище.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертацията е в обем от 285 стандартни машинописни страници и съдържа всички необходими компоненти за научен труд от този вид: увод, четири обширни глави, заключение, придружено с изводи, ползвана литература и приложения.

Използваната литература съдържа 135 източника, от които 65 на кирилица и 70 на латиница, 7 нормативни документа, 23 интернет ресурса. В рамките на изложението са включени 80 диаграми, 13 таблици и 6 схеми. Към дисертацията има и 15 допълващи приложения, от които 6 таблици, с общ обем от 59 страници. По този начин, пред М. Бозова се открива богата възможност за придобиване на сериозна осведоменост по изследваната актуална проблематика, сравняване на собствения опит и познания с най-новите теоретични постановки за мястото и ролята на взаимодействието „семејство-училище“ за реализация на съвременните задачи, стоящи пред образователната ни система.

В увода се обосновава актуалността на проблема, обект на дисертационния труд. Мотивира се избора на темата на дисертацията. Извеждат се: обект, предмет, цел, задачи, хипотезите на дисертационното изследване.

В първа глава на труда е направен сериозен теоретичен анализ на същността и спецификата на управление на училището като организация. Дефинирани са основните понятия от сложния тезаурус на съвременния мениджмънт. Разгледани са специфичните особености на училищното управление, като е отделено специално място на съществуващите модели за управление на училищната организация, училищната автономия и управлението на взаимодействието „училищна организация-семејство“. Анализирани са най-широко разпространените и използвани принципи на взаимодействие и подходи на участие на родителите в организацията и управлението на училището. Задълбочено се анализират съществуващите направления и основни форми за работа с родителската общност. Анализирана е идеята за училищно-базирано управление и неговите възможности за сформирани на легитимни училищни органи за съуправление.

Втора глава предоставя възможността да се запознаем с направения сравнителен анализ на управление на взаимодействието между училището и родителските общности в съвременните системи за училищно образование с обосновани програми за включване на родителите в училищния живот и добри практики от други образователни системи-САЩ, Великобритания, Швейцария, Германия. Анализирано е състоянието на проблема за взаимодействие със семејството и родителите в българското училищно образование, съществуващата нормативна рамка и наличните нерешени проблеми за превръщане на семејствата в реални партньори на училищните организации.

В трета глава на дисертацията са разработени основните структурни компоненти на емпиричното изследване, избраната методика на изследването, таргетните (целели) групи и извадката, етапите, през които преминава същинското изследване, както и изготвянето на изследователския инструментариум от три въпросника и експертна анкета.

Представя се статистическата обработка на получените данни, анализират се резултатите и се правят изводи от извършените изследвания в шестте сфери: Родителство, Комуникация, Доброволчество, Живот вкъщи, Вземане на решения и Сътрудничество с общността.

Четвърта глава представя собствен авторски модел на М. Бозова за управление на взаимодействието „семејство-училище“. Тя обосновава необходимостта от въвеждането на модел, разглежда вътрешно-институционалните органи за управление и съуправление в училище, анализира системата от нормативни документи- национални, областни, общински и училищни и мястото и връзката на програмата за взаимодействие със семејствата в тази система. Г-жа Бозова представя правила за конституиране и функциониране на родителски органи и посочва рамките на сътрудничество, принципите на взаимодействие, функциите на родителските органи и мястото на образователния лидер при осъществяване на взаимодействието.

В последната част на дисертационното изследване- **изводи и заключение** са обобщени резултатите от цялостното изследване- от избора на темата, до заключението и направените изводи- теоретични и практико-приложни. М. Бозова посочва, че изведените в увода и компетентно обяснени в глава трета задачи са изпълнени, а изследователските хипотези- потвърдени. Най-важното е, че издигната генерална цел в дисертацията е постигната. Докторантката е категорична, че е необходимо, в рамките на действащата нормативна уредба, училищните ръководства да внедрят свои правила, програми, процедури, с които да регламентират и насърчават развиването на партньорски отношения „семејство-училище“.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Научно-теоретически приноси:

- Осъществен е обстоен теоретичен анализ на същността и особеностите на управление на взаимодействието между членовете на ученическите семејства и педагогическата общност за постигане на качествен образователен процес и формиране на нов тип училищна култура.
- Анализирано е в сравнителен план управление на взаимодействието между училище и родителска общност в съвременните системи за училищно образование, като на тази база са изведени добри практики от прилагането на теоретично обосновани програми за взаимодействие „семејство-училище“, елементи от които, след адаптиране, са приложими в българското училище.
- На основата на емпиричното изследване са установени основните проблеми, свързани с участие на семејството в планиране, организиране и оценяване на дейностите в училищната институция.

Практико-приложни приноси:

- Разработеният инструментариум (въпросници за родители и учители) може да се прилага като универсален модел за изследване нагласата у родители за включване в училищни дейности и готовността на учителите да си сътрудничат със семејствата. Същият е на разположение в електронен вариант като Google-формуляри и на хартиен носител и може да се използва от училищни организации.
- Предложени са апробирани форми за повишаване квалификацията на педагозите за работа с родители, както и за повишаване на родителския потенциал за упражняване на влияние и активност в училищния живот и оказване на образователна подкрепа на децата в къщи.

- Конструиран е авторски модел за управление на взаимодействието „семејство-училищна организация“. Предложениот набор од структури, правила и процедури очертават рамката на съучастие на семејството в планирање, организация, управление на училищниот живот, гарантираат равнопоставеност на страните и са основа за формирање на нов тип училищна култура.

Направените два вида приноси са реален резултат од направеното истражување и напълно отговарат на получените резултати. Те са резултат од сериозно истражување, подплатено од предварителна теоретична подготовка, сериозна съвместна работа со научниот ръководител- проф., д-р Галин Цоков, при структурирање на истражувањето, избор на тезаурус, етапи на истражувањето и обхват. Не са пропуснати и ограничењата, които даваат възможност за резултатна работа, ослободена од тежнината на времето и просторството.

В тях личи личното учество на докторантката в педагогичката дейност при управлението на училището, нејните познанија, опит и амбиција да се создаде приложим модел на взаимоотношението „семејство-училище“.

Считам, че предложениот и апробиран модел заслужава внедрявање в практиката на българското училище, прво, на територијата на една општина, по-късно- в областта и представяњето му на вниманието на МОН.

8. Преценка на публикациите по дисертационниот труд

Налице са 16 публикации, в които е апробирано дисертационното истражување- од 2011 г. до 2017 г. Четири од публикациите са под печат, а другите са публикувани в реферирани научни издания со редакционна колегија и ISSN и ISBN- в списанија, сборници со доклади од наши и чужди конференции. Всички те притежават обстоен анализ на проблемите, развој на идеите за съвместна дейност на семејството и училището. Личи авторовиот почерк чрез използвани изрази и термини, опирање на водещи педагогически теории в истражуваната област.

Основните части и идеи од публикациите на г-жа Бозова са намерили място в дисертацијата и по този начин се реализира приемственоста меѓу частното, еднократно научно истражување и многгодишното дисертационно. По този начин, пред автора се открива възможността за апробација, изчистване, в научно отношение, на основните замисли и обогатявање на истражувањето со данни и факти.

9. Лично учество на докторантката

Дисертационното истражување е сопствен авторов труд. Тоа е видно од анализ на публикациите од 2011 г. до моментот. Стилът на писане, тезаурусът и езикът, използван од докторантката са едни и същи. Тоа говори за последователност и приемственост в научната дейност.

Формулираните приноси и получени резултати са нејна лична заслуга.

10. Автореферат

Авторефератът притежава всички необходими елементи и повтаря в съкратен вид дисертационното истражување. Не са открити разминавања меѓу него и дисертацијата. Той е структуриран, според изисквањата на законот и правилникот за приложение на законот, правилникот на ПУ „Паисий Хилендарски“. В него са отразени основните резултати, намерили място в дисертационното истражување

11. Критични забележки и препоръки

Бележките ми, по-скоро, са колегиални пожелания да продължи съвместната си работа с проф., д-р Галин Цоков, да разработи поредица от статии, които да намерят място в централния педагогически печат (тъй като такива, все още, г-жа Бозова няма).

Длъжен съм да отбележа, че в нашата и редица чужди педагогически теории има някои впечатляващи изследвания и публикации в тази област, които могат да се използват в по-нататъшната научно-изследователска дейност на М. Бозова: Пауло Фрейре от Бразилия; В. Сухомлински от Украйна; Ал. Нийл от Великобритания.

12. Лични впечатления

За съжаление, нямам лични впечатления от г-жа М. Бозова- лични срещи, рецензиране на публикации или съвместна дейност.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Уместно е да се подготви, поне една, монография, чрез която научната общност, работеща по изследваната проблема, да се запознае с резултатите от дисертационното изследване.

Получените резултати могат да послужат и като основа на бъдещо изследване в сравнително-съпоставителен план между отделни общини и области у нас и за доизбистряне на авторовите идеи, относно предложения модел за съвместна работа между училището и семейството за реализация на взаимодействието между тях и постигането на планираните цели в областта на социализацията и възпитанието на учащите.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в педагогическата наука, и, по-специално, в областта на теорията на възпитанието и организацията и управлението на образованието.

Получените резултати отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на специфичните изисквания на Педагогическия факултета на ПУ „Паисий Хилендарски“, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката Маргарита Цонкова Бозова притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност 1. Педагогически науки; 1. 1. Теория и управление на образованието, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси. Предлагам на почитаемото научно жури **да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Маргарита Цонкова Бозова** в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление: 1. 1. Теория и управление на образованието, докторска програма: „Управление на образованието“.

15. 12. 2017 г.

Рецензент:

Гр. София

(Проф., д. ик. н. Лучиян Милков)